

Linköpings universitet
Lärarprogrammet

Lennart Adolfsson

Föräldrasamverkan i skolan

Ur ett elevperspektiv

Examensarbete 10 poäng

LIU-LÄR-L-EX--03/115--SE

Handledare:
Ingrid Westlund
Institutionen för
beteendevetenskap

	Avdelning, Institution Division, Department Estetiska institutionen 581 83 LINKÖPING	Datum Date 2003-06-05

Språk Language ☒ Svenska/Swedish ☐ Engelska/English _____	Rapporttyp Report category ☒ Examensarbete _____	ISBN ISRN LIU-LÄR-L-EX--03/115--SE Serietitel och serienummer ISSN Title of series, numbering _____
URL för elektronisk version		

Titel Föräldrasamverkan i skolan. Ur ett elevperspektiv.
 Title **Parental co-operation in school.** In a Pupil Perspective.

Författare
 Author
 Lennart Adolfsson

Sammanfattning

Abstract

Sedan folkskolan införande (och troligtvis ännu tidigare) har föräldrar haft synpunkter på deras barns undervisning i skolan. Politiker och andra styrande inom skolan har också förstått vitsen med föräldraengagemang i de egna barnens lärande som en tillgång för skolan. Sällan eller aldrig har eleverna frågats vad de tycker om föräldraengagemang i skolan. I samarbete med en lokal skolstyrelse med föräldramajoritet är detta arbete gjort under vårterminen 2003.

Syftet med arbetet är att ta reda på vad eleverna tycker om föräldrarnas engagemang i skolan och i klassrummet. Undersökningen är avgränsad till att enbart gälla denna enda skola. Som undersökningsmetod har jag använt mig av en kvantitativ enkätundersökning utdelad till ca 250 elever. Av dessa har 91 % svarat, vilket får anses vara en mycket god svarsfrekvens.

Vad tycker eleverna om att föräldrarna besöker skolan både som åhörare/hjälplärare, deltagare i utvecklingssamtal och delaktig i skolbeslut? De allra flesta elever har en positiv syn på föräldrars skolengagemang, även om det kan vara pinsamt ibland. Jag konstaterar att elever i stort uppskattar kontakter mellan föräldrar och skolans personal. Bland de mest eniga svaren var elevers absoluta tillit till att föräldrar har en dialog med klasslärare/lärare och att det är helt OK för föräldrar att prata med andra föräldrar.

Elevers åsikter om föräldrar som bestämmer i skolan är lite tudelad men de flesta tycker att det är bra. Åsikten om elevens medbestämmande i skolan varierar över årskurserna, där de lägre kurserna anser sig ha mer att säga till om än de högre. Något som samtliga årskurser var överens om var att utvecklingssamtal var en bra informationskanal. Några nior nämner utvecklingssamtalet som den enda kanalen "att få veta hur det går".

Nyckelord Föräldrasamverkan, elevdemokrati, föräldrar, lokal skolstyrelse med föräldramajoritet
 Keyword Parental co-operation, Pupil democracy, Parents, Local School Council with Parental majority

Förord

Det är få förunnat att studera på högskola vid 46 års ålder. Jag är en av dem som gör detta. Anledningen till detta är att jag efter 25 år vid samma företag kände mig ”mätt”. Från att vara mätt till att våga gå vidare var steget långt men nu är jag här. Denna ”resa” är något som jag önskar fler skulle få chansen att göra. Tyvärr är inte alltid samhället öppet för dessa resor, men det är nog inte bara jag som mår bra av att skifta yrke vid halvtid.

Anledningen till valet av slöjd som ämne vid studierna härrör sig från ett i livet mycket tidigt intresse för att arbeta med det estetiska ämnet. Det räcker nu inte bara med att vara intresserad av slöjd för att bli en duktig lärare. Det behövs en kunskap och intresse för barn och ungdomars lärande. Även här visste jag att jag var rätt ute med tanke på tre egna och ett flertal andras barn i fotbollsträning med mig som ledare/tränare.

Varför skriver jag då om föräldrar i skolan? Vi lever i ett mer och mer uppluckrat samhälle där inte längre samhället står för allt. Det krävs insatser av alla och många gånger på frivillig basis för att verksamheter skall fungera. Inte minst inom skolan som tidigare var helig mark för dylik verksamhet. Föräldrar värnar ofta starkt för sina barn och vill att de skall få en bra skolgång. Skolan är dock många gånger svåråtkomlig för både föräldrar och barn/elever. Visst bör skolans förtrogna syssla med det de är bra på, men varför inte låta avnämarna vara med i och få ha synpunkter på densamma?

Jag vill med detta förord tacka alla förstående (och en del oförstående) lärare, mentorer, tutorer, familjen m.fl. som stöttat mig i mitt arbete under studietiden. Det känns som jag vissa stunder inte varit kontaktbar, men jag lovar de grå cellerna har arbetat för högtryck! Hoppas detta examensarbete kan komma till nytta och varför inte till nöje för allehanda läsare.

Sammanfattning

Sedan folkskolan införande (och troligtvis ännu tidigare) har föräldrar haft synpunkter på deras barns undervisning i skolan. Politiker och andra styrande inom skolan har också förstått vitsen med föräldraengagemang i de egna barnens lärande som en tillgång för skolan. Sällan eller aldrig har eleverna frågats vad de tycker om föräldraengagemang i skolan. I samarbete med en skolstyrelse med föräldramajoritet är detta arbete gjort under vårterminen 2003.

Syftet med arbetet är att ta reda på vad eleverna tycker om föräldrarnas engagemang i skolan och i klassrummet. Undersökningen är avgränsad till att enbart gälla denna enda skola. Som undersökningsmetod har jag använt mig av en kvantitativ enkätundersökning utdelad till ca 250 elever. Av dessa har 91 % svarat, vilket får anses vara en mycket god svarsfrekvens.

Vad tycker eleverna om att föräldrarna besöker skolan både som åhörare/hjälplärare, deltagare i utvecklingssamtal och delaktig i skolbeslut? De allra flesta elever har en positiv syn på föräldrars skolengagemang, även om det kan vara pinsamt ibland. Jag konstaterar att elever i stort uppskattar kontakter mellan föräldrar och skolans personal. Bland de mest eniga svaren var elevers absoluta tillit till att föräldrar har en dialog med klasslärare/lärare och att det är helt OK för föräldrar att prata med andra föräldrar.

Elevers åsikter om föräldrar som bestämmer i skolan är lite tudelad men de flesta tycker att det är bra. Åsikten om elevens medbestämmande i skolan varierar över årskurserna, där de lägre kurserna anser sig ha mer att säga till om än de högre. Något som samtliga årskurser var överens om var att utvecklingssamtal var en bra informationskanal. Några nior nämner utvecklingssamtalet som den enda kanalen ”att få veta hur det går”.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord

Sammanfattning

Kapitel 1

Inledning	5
Syfte.....	7
Avgränsningar.....	7

Kapitel 2

Litteraturrenövring	8
Föräldrainflytande förr i tiden.....	8
Utvecklingen av föräldrainflytande – Hem och skola.....	10
Föräldrar i skolan idag.....	11
Skolans styrning.....	13
Lokal styrelse med föräldramajoritet.....	14

Metod	16
Val av metod.....	16
Svarsfrekvens.....	17
Om skolan.....	18

Kapitel 3

Resultat	19
Resultatsammanställning.....	19
Slutsatser och kommentarer.....	20
Attityder till utvecklingssamtal.....	21
Kommentarer.....	21
Vad gör föräldrarna i skolan?.....	22
Kommentarer.....	22

Kapitel 4

Diskussion	23
Föräldrar har olika roller i skolan.....	23
Bra med föräldrar i skolan?.....	23
Mammor oftare i skolan än pappor.....	25
Eleverna uppskattar kontakt.....	25
Föräldrar som bestämmer.....	26
Utvecklingssamtal.....	27
Slutsats	28
Föräldern som kontrollant/spanare.....	28
Föräldern som extralärare.....	28
Lärare – förälder – elev.....	28
Föräldrasamverkan.....	29
Förslag på fortsatt forskning.....	29
Elevkommentarer.....	29
Referenser	30

Bilaga 1: Skolans styrning

Bilaga 2: Skolstyrelser med föräldramajoritet

Bilaga 3: Elevenkät

Bilaga 4: Lärarinstruktioner

Kapitel 1

INLEDNING

Varför skriver någon om föräldrar i skolan när det finns många andra intressanta ämnen? Ett genuint intresse för föräldrars roll i samhället och framför allt i skolan är ett ben att stå på. Det andra benet är intresset för ledarskapet inom grupper och företag. Skolan är idag mycket mer av företag än för bara tio år sedan. Stor vikt läggs vid budget och resultat, medan visioner och en fungerande verksamhet många gånger glöms bort. Den kommunala skolan är idag konkurrensutsatt från olika skolor. Det kan vara andra kommunala skolor men framför allt ideologiska skolor med en viss inriktning som till exempel idrott, religion eller språk. Kunderna i form av föräldrar är i hög grad köpare av skolgång till deras barn. Ofta sker dessa val av skola efter årskurs tre och senare. Detta behöver inte vara av ondo, men i många fall är det missnöjesyttringar från föräldrarnas sida som leder till byte av skola. Många gånger skapar byte av skola fördyrade kostnader för föräldrar som måste skjutsa eller elever som måste anpassa sig till skolskjutsar. Detta blir särskilt kännbart i mindre samhällen där skolan står för en stabilitet i byn. Att en elev byter skola märks kanske inte, men när 10 % gör det så kan konsekvenserna bli stora. Varför vill elever byta skola? Som jag tidigare nämnt styr föräldrarnas synpunkter på skolans utbildning. Även elevens intresse styr många val, till t.ex. idrotts- och musikklass. Vad kan en skola utan profil idag göra för att minska flykten till andra skolor? Jag tror det handlar mycket om att ta tillvara barns (och föräldrars) intresse och engagemang. Det kan naturligtvis vara svårt att tillfredställa alla, men barn är olika och ju fler som får möjlighet att lära på sitt sätt desto bättre för samhället i stort.

Innan reformen om rätten till privatskolor i Sverige var debatten den att privatskolorna skulle minska behovet av föräldraengagemang inom det offentliga skolsystemet. Vad som däremot inte diskuterades speciellt mycket var ”den sedan lång tid lyckosamt genomförda kampen för utbildning som en social och kollektiv medborgerlig rättighet och samtidigt ett medel för samhörighet, nu har utarmats.”¹

Föräldrars roll är att vara föräldrar, men var går gränsen för ett föräldraengagemang? Föräldrar med barn i skolåldern är ofta väldigt upptagna med både karriär och barn. Samtidigt är det lätt att konstatera att det finns ett stort engagemang för de egna barnen, särskilt i de yngre

¹ Englund, Tomas (1995). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. HLS Förlag. Sid. 119

årsklasserna. Där finns intresset och viljan att värna om det egna barnet. Kan skolan lägga en grund att stå på för både elev och förälder i ett tidigt stadium är det mycket värt i ett senare läge. En grund kan vara att inrätta familjegrupper i detta tidiga läge. Familjegrupper där ca fem elever tillsammans med föräldrar bildar en grupp som håller ihop under en längre tid.² Gruppen kan vara ett forum för olika aktiviteter såsom samtal, utflykter, festkommitté, planering, o.s.v. Inte minst skulle dessa tvärsgrupper avspegla samhället som det ser ut idag. Till skillnad mot skolor med t.ex. gemensam religion som profilering, där föräldragruppen torde bli tämligen homogen och med en specifik värdegrund. Säkerligen skulle också denna skola formas av lärare (och övrig personal) med motsvarande ideal. Detta skulle i sin tur göra att eleverna vid denna skola inte skulle möta någon pluralism, utan skulle istället socialiseras till att överensstämna med föräldrarnas värdebas.³

Det är pluralismen i varje enskild skola som är den goda, offentliga skolans avgörande potential och särdrag gentemot de privata skolorna – att den offentliga skolan sedan inte alltid levtt/lever upp till detta ideal är något som vi, såväl i vår egenskap av medborgare som föräldrar, kan kritisera och kräva.⁴

En annan grund är att låta föräldrar bli engagerade i skolans arbete. Det finns på vissa skolor föräldrastyrelser med olika befogenheter att agera. Oftast med rätt att stå för den långsiktiga planeringen, och med insyn i skolans övriga verksamhet. Den dagliga verksamheten sköter rektor och övrig personal. En föräldrastyrelse kommer inte till av en slump, utan fodrar ett stort ideellt arbete under lång tid. Det krävs också en understödjande verksamhet bland klasser på en skola för att verksamheten skall fungera. Detta sker oftast lättare på den lilla skolan där det i princip kan vara en representant från varje klass i styrelsen. I den större skolan fordras det en organisation för att alla ska få komma till tals, allt från valberedning till klassombud och föräldramöten.

Vad tycker eleverna om att föräldrarna är i skolan vid olika aktiviteter? Föräldrar kanske till och med deltar i undervisningen? Om jag återigen refererar till Lpo-94 så säger den att: ”Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.”⁵

² Goldinger, Barbro (1979). *Familjegrupper i skolan* W & W

³ Englund, Tomas (1995). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. HLS Förlag. sid. 127

⁴ Ibid. sid. 212.

⁵ Ibid. sid.16.

Syfte

Detta arbete skall ses som ett led i utvärderingen av den undersökta skolans policy med föräldranärvaro i skolan.

Syftet med detta arbete är att se på föräldrasamverkan i skolan ur ett elevperspektiv. Elevers synpunkter på föräldraengagemang inom skolans verksamhet är enligt min mening dåligt utforskat varför det får bli mitt huvudsyfte. Min avsikt är också att peka på olika fördelar och nackdelar med att låta föräldrar (och elever) bli delaktiga i skolans arbete. Med arbete menar jag både skolans inre verksamhet och det dagliga pedagogiska skolarbetet. Tiden är en begränsande faktor i detta arbete varför det inte kan bli så stort som det skulle kunna bli. Avsikten är dock att komma med nya infallsvinklar till fortsatt forskning i ämnet. Mitt syfte kan preciseras i följande frågeställningar:

- Vilken uppfattning har eleverna om föräldrars engagemang i skolan och skolarbetet?
- Hur beskriver eleverna samarbetet lärare – förälder – elev?
- Vad tycker eleverna om att just deras föräldrar är närvarande i skolan?
- Hur påverkar elevens ålder synpunkterna på föräldraengagemang?

Avgränsningar

Föräldrar och skola finns redan en del skrivet om, vilket jag också refererar till i texten. Samtidigt som jag helt utlämnar föräldrarnas synpunkter på rubricerat ämne. Jag begränsar också mitt arbete till att omfatta en undersökning på en skola, varför resultatet endast är giltigt för den skola där undersökningen genomfördes.

Kapitel 2

LITTERATURGENOMGÅNG

Först kommer jag att beskriva en historisk utveckling av föräldrainflytande i skolan, för att därefter beskriva hur föräldrainflytande kan se ut idag. Slutligen beskriver jag skolans styrning och bildandet av lokala styrelser med föräldramajoritet.

Föräldrainflytande förr i tiden

Att problematiken mellan skola och föräldrar skulle vara något nytt fenomen är en sanning med modifikation. Nedanstående citat är hämtat från Andra Allmänna Svenska Lärarmötet 1852:

”Magister Fineman: erinrade om huru föräldrar efter folkskolans tillkomst synts alltmer förlora deltagandet för sina barn, vilka de lemna i skolan med anspråk att själva vara befriade från allt besvär med både undervisnings- och uppfostringsarbetet.” (Westling i Kärby och Flising)⁶

Vi lämnar i mångt och mycket över barnen i dag också, men med den skillnaden att vi gärna vill ha inflytande över vilken skola våra barn skall kunna välja att gå i. Det är lätt att känna igen lärarens reaktion på vilka som kom på klassmöten både då och nu.

”Han måste dock göra den erfarenheten att just de föräldrarna som han helst skulle vilja påverka mest uteblevo från dylika möten och att han från de närvarandes sida ofta möttes av brist från förståelse och understöd.” (Westling i Kärby och Flising)⁷

Trots att hemmet och skolan i grund och botten har samma intresse kan det råda motsättningar mellan dem. Grunden till detta kan många gånger vara bristande kunskaper om varandra. Föräldrar vet för lite om skola och skolan vet för lite om hemförhållanden. Här fyller dagens utvecklingssamtal en viktig funktion. Westling menar (i Kärby och Flising)⁸ att ”föräldrarna från sin sida har en benägenhet att alltför ytligt och subjektivt bedöma skolans behandling av lärjungarna, en benägenhet som, givetvis understöddes av en i och för sig lovvärd förkärlek för det egna barnet.”

⁶ Kärby, G. och Flising, L. (1983). *Föräldrarna och skolan*. Liber Utbildningsförlag sid. 11.

⁷ Ibid. Sid. 12.

⁸ Ibid. Sid. 16.

Under åren 1940 – 1980 kom en mängd reformer om skolans verksamhet och de flesta utredningar som t.ex. Skolutredningen och Skolkommissionens betänkande som båda innehåller synpunkter och direktiv på hem – skola relationen. De var noga med att poängtera skolans skyldighet gentemot föräldrarna. De menar att speciellt i storstäderna kan det vara svårt att få den rätta kontakten med föräldrarna. Där är det speciellt viktigt att skolan tar initiativet och vinnlägger sig om att få kontakt. I längden måste föräldrarna vänja sig vid samarbete med skolan.⁹

Något som starkt påverkar föräldrar i samverkan med skolan är deras egna erfarenheter från egen skolgång. Ofta präglas deras synsätt på skolan av vad de tidigare varit med om inom skolans värld. Den kanske mest revolutionerande förändringen inom skolan ligger inte långt tillbaka i tiden. Den pågår nu och har pågått en tid:

”Även i sin försiktigare utformning – dvs. som profilering och skolval – tenderar skolans kollektivt medborgarförberedande roll att placeras i bakgrunden. Istället sätts kortsiktigare målsättningar. Det avgörande är att synen på skolans uppgift förskjuts; från att vara ett medel för kollektiv sammanhållning och demokratiförberedelse, till att vara ett medel för privat (familjebaserad) behovstillfredsställelse, karriärväg eller ideologiförmedling.”¹⁰

Vi går från ”the public good” (det allmänna goda) till ett skolsystem som mer främjar ”the private good” (det privata goda). Där barn/elever och många gånger föräldrar kan uppfylla sina prioriteringar och framtidsdrömmar. Men vad händer då med samhörigheten som våra förfäder byggt upp under årens gång?

”Att inte se den pågående kampen mellan dessa demokratidefinitioner och dess mycket olikartade konsekvenser för utbildningssystemets utformning och innehåll, att endast se den ”nödvändiga” utvecklingen mot en utbildning för ”private good”, kan innebära en exklusion av utbildning för ”public good” med avsevärda samhälleliga konsekvenser.”¹¹

⁹ Kärby, G. och Flising, L. (1983). *Föräldrarna och skolan*. Liber Utbildningsförlag Sid. 17.

¹⁰ Englund Tomas (1995) *Utbildningspolitiskt systemskifte*. HLS Förlag. sid. 16.

¹¹ Ibid. Sid. 118

Utveckling av föräldrainsflytande – Hem och skola

Under senare delen av 1900-talet har vi sett en utveckling av skolan mot en mer demokratisk skola där läroplaner betonar vikten av att elever och föräldrar är delaktiga i skolverksamheten. Lpo-94 skriver bl.a. under rubriken ”rättigheter och skyldigheter”:

Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om, mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.¹²

I en Hem & Skola undersökning från 1980¹³ fick föräldrar svara på vilket som var Hem & Skolas viktigaste uppgift. Föräldrarna fick välja på följande frågeställningar:

	Svarsfrekvens.
1. Att hjälpa skolan att få föräldrarna positiva till skolans verksamhet.	7,9%
2. Att skapa gemenskap mellan föräldrarna och skolan	57,9%
3. Att ta tillvara föräldrarnas intressen och påverka skolan	13,8%
4. Ej svarat	21,3%

Utfallet i undersökningen gick helt i Hem & Skolas filosofi då de stod som ett samarbetsorgan mellan hemmet och skolan. I dagens debatt skulle vi troligtvis inte vara nöjda med så låga siffror på vare sig punkt 1 eller 3! I en annan undersökning (Pettersson 1977) ombads föräldrarna svara på vad de tycker föreningen bör arbeta med: Svaren är rangordnade efter svarsfrekvensen.

1. Skolans organisation och arbetssätt.
2. Skolmiljön.
3. Kontakten mellan hem och skola.
4. Utvidgad informationsverksamhet kring olika teman.
5. Ordningsfrågor.
6. Föräldra- och lärarutbildning.
7. Barnens fritidsverksamhet.
8. Sociala relationer (framför allt mobbingfrågor).

¹² Lpo 94 (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, o.s.v.* Sid.6.

¹³ Kärrby, G. och Flising, L. (1983) *Föräldrarna och skolan*. Liber Utbildningsförlag. Sid. 46.

På frågan om det går att påverka skolan?¹⁴ Svarade de som:

<u>inte är aktiva</u> inom Hem och Skola	Ja 58%	Nej 13%	Ej svar 29%
<u>är aktiva</u> inom Hem och Skola	Ja 72%	Nej 16%	Ej svar 12%

De som svarat och är aktiva har alltså en mer optimistisk syn på möjligheten att påverka förhållandena i skolan. Denna skillnad i svar belyses med följande citat:

Det är skillnad på de åsikter som grundas på många och varierande kontakter med skolan och dem som huvudsakligen har sin grund i massmedias skildringar och några enstaka personliga kontakter.¹⁵

Föräldrar i skolan idag

I boken föräldrar som skolans förtrogna¹⁶ har studier som gjorts av framgångsrika skolor konstaterat att samarbetet mellan hem och skola är en viktig framgångsfaktor. Just föräldrarnas engagemang är det som har en avgörande betydelse för hur eleverna uppfattar skolan och vilka resultat de når. Just detta stöd är särskilt viktigt för de elever som känner olust inför skolan eller har svårigheter av något slag. Vi får heller inte glömma att det finns föräldrar som känner olust inför skolan. Vår uppfattning av vår egen skolgång varierar för var individ. Med det vill jag ha sagt att förutsättningarna är olika för alla barn.

Att det inte är helt positiva tongångar vid införande av föräldrastyrd skola vittnar många om. Från föräldrar och lärare förekommer kommentarer om att saker och ting inte fungerar som det borde enligt deras mening. En intervju med Tommy Jurdell i tidningen Vi (i Kärrby och Flising) läser vi:

Om föräldrar och lärare känner varandra, om de blivit bundsförvanter kring barnet, blir det lättare att höra av sig när det finns anledning till oro. Skolan har idag en åtgärdskultur. Jag skulle önska att skolan blev mer av en möteskultur. Genom mötena skulle skolan få mandat att både undervisa och tillrättavisa. Förr pratade man om föräldrarna. Nu pratar man till dem. För att nå ända fram måste skolans personal sätta sig ner och prata med dem.¹⁷

¹⁴Kärrby, G. och Flising, L. (1983) *Föräldrarna och skolan*. Liber Utbildningsförlag. Sid. 50.

¹⁵Ibid. Sid. 63.

¹⁶ Andersson, Bengt (2002). *Föräldrar som skolans förtrogna*. Förlagshuset Gothia AB sid. 9.

¹⁷ Ibid. sid.10

Ovanstående bok poängterar att vi inte behöver vara experter för att ingå i en skolstyrelse men det är viktigt att bli tagen på allvar. Skall vi bli tagna på allvar måste vi ha bra möten utan att vi känner dem som bortkastad tid. Meningen är att vi skall tillföra ett perspektiv utifrån. Det är en fördel om vi kan göra en lägesbeskrivning. Här är vi nu! Den får bli utgångspunkt för vidare arbete. De nämner tre nyckelområden som kan vara mödan värd att lägga ner kraft på. De skulle vara skolans arbetsplan, budget och kvalitetsutvärdering. Att intet heller förglömma är rektors betydelse för att skapa ett öppet och konstruktivt samarbete. Om inte rektorn står som en garant för ett öppet skolklimat, uppstår svårigheter för en lokal styrelses verksamhet och inte minst för dess legitimitet. Det får inte bli så att det är en klyscha att skolan är öppen för alla, när det i själva verket är ett fåtal som är öppna för föräldramedverkan.

Många av de föräldrar som har kommit till skolan har varit besvikna över att deras synpunkter inte beaktats eller efterfrågats av skolan och en del föräldrar har över huvud tagit inte kommit till skolan.¹⁸

Det enda forum för föräldramedverkan som fungerar över ”klassgränser” är utvecklingssamtalen där de allra flesta kommer till utsatt möte. I övrig verksamhet med föräldrar inblandade tenderar det att vara de som kommer från områden med hög social status som är mest aktiva.¹⁹ Ofta är det desamma som syns i olika sammanhang som t.ex. klassmöten, skolmöten och andra föräldrasammankomster. Riboms (1993) undersökning å sin sida visar att föräldrar med kort utbildning och manuella yrken lika ofta deltar i klassmöten som andra föräldrar²⁰. Det är helt klart bevisat att föräldrar vill ha inflytande i skolan, samtidigt som det är påfallande att de inte anser sig ha något inflytande!²¹ Vid en risk med ökad decentralisering/föräldrastyrning av skolan är frågan: ”Om man kan räkna med att föräldrarna kommer att ta hänsyn till de långsiktiga utbildningsbehov som samhället har, eller om de primärt kommer att uppfylla sina (barns) egenintresse?” (Englund 1991b, s. 243)²² Frågan om föräldrars moraliska rättigheter och skyldigheter inför ett missnöje med den allmänna skolan handlar därför om ett val mellan att försöka hävda sin röst inom den allmänna skolan och kräva att den skall leva upp till sina principer – voice – eller att ta sin Mats ur skolan – exit.²³

¹⁸ Zetterholm Ankarstrand, Ingrid (2002). *Föräldramakt på riktigt eller på låtsas*. Linköpings universitet. sid.9.

¹⁹ Ibid. sid.9.

²⁰ Ibid. sid.20.

²¹ Ibid. sid.10.

²² Englund, Tomas (1995). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. HLS Förlag. sid. 30.

²³ Ibid. Sid. 212.

Skolans styrning

En sammanfattande genomgång av hur skolans styrning av idag är tänkt kan vara på sin plats. (Se bilaga 1 om skolans styrning).

- *Riksdagen* styr skolan bl.a. genom fastställande av skollagen och ger riktlinjer för hur läroplaner och kursplaner skall utformas.
- *Regeringen* fastställer läroplaner och kursplaner.
- *Skolverket* är de som ser till att de centralt fastställda målen förverkligas. De gör därför utvärderingar och medverkar till att skolan utvecklas. Skolverket är de som ansvarar för de nationella proven i svenska, matematik och engelska.
- *Kommunerna* är de som bedriver verksamheten i skolan. Som huvudmän för verksamheten är de ansvariga för att det upprättas en skolplan. Denna skolplan skall utgå från läroplanen och kommunen får här precisera hur de tänker uppnå de nationella målen. De är ansvariga för att den följs upp och utvärderas.
- *Rektor* ansvarar för att de nationella målen uppnås inom sitt rektorsområde. Det är också dennes ansvar att upprätta en lokal arbetsplan som blir den enskilda skolans styrdokument.
- *Arbetsenheterna* är de som gör att en stor skola mindre, en slags skola i skolan. De skall främja ett intimt samarbete mellan personal och elever. De sköter också delar av den pedagogiska planeringen och diskuterar stöd till elever med svårigheter. Kort sagt den jordnära verksamheten.
- *Klassråd* är något som finns på fler och fler skolor, men vilket inflytande eleverna har tycks variera. Skolverket har genomfört en undersökning som visar att elevdemokratien inte motsvarar läroplanens ambitioner.
- *Lokala styrelser* där föräldrarna har majoritet har förekommit på försök sedan 1996. Tanken är att elever skall få ha närvaro- och yttranderätt. Verksamheten i dessa styrelser utformas lokalt.
- *Klassombudsträffar* kan vara en stödande funktion till styrelsen där skolan är större. De kan utformas som en informationskanal för styrelsen men kan också vara aktivt deltagande i själva styrelsearbetet som samrådsgrupp/utskott. Ombuden kan även vara valberedning och underlag för tillsättning av styrelsemedlemmar.
- *Klassmöten* är de möten där lärare, föräldrar och eventuellt elever möts för att diskutera/träffas i helklass. Klassmöten kan sägas vara ett folkets möte där klassombuden in-

formerar och samlar in synpunkter på verksamheten. Ett alternativ eller snarare komplement till dessa möten är att träffas i så kallad:

- *Familjegrupp* med ca 5 familjer i varje grupp. Tanken är att föräldrar och barn tillsammans skall träffas under ”ordnade” former. Det positiva skall överväga denna verksamhet men det kan även vara en problemlösande verksamhet.

Lokal styrelse med föräldramajoritet

”Det är kraften och förmågan hos de lokala aktörerna som måste tas tillvara. Att skriva statliga styrdokument är en sak, men utan en dynamisk lokal utvecklingsmiljö och framförallt en skolpersonals aktiva och engagerade medverkan, faller dessa skrivningar som torra löv till marken.”²⁴ Det är viktigt att dialogen mellan skolans intressenter är aktiv och givande. Den stora potentialen ligger hos dem som arbetar inom skolan och hos föräldrar och elever. ”För en fortsatt skolutveckling är det därför viktigt att hålla fast vid decentraliseringstanken. Decentralisering är ett långsiktigt projekt som innebär nya roller på alla nivåer och för alla åldrande. Tillfälliga bakslag och misslyckande får inte leda till kortsiktiga ingripanden, som kan störa den långsiktiga processen.”²⁵

Enligt rapport 2 001:3²⁶ förändras styrelsens arbete under de första åren den är aktiv från att vara fokuserad på miljöfrågor till att vara mer aktiv med organisations och pedagogiska frågor. Vissa skolor har valt en stödjande profil på verksamheten emedan andra valt en mer aktiv roll. På bilaga 2 har jag försökt åskådliggöra hur olika skolstyrelser arbetar. Det gemensamma verkar vara större än det som skiljer men visst är det olikheter i framför allt ”maktutövandet”. Vissa styrelser är informationsorgan emedan andra är väl insatta i skolans problematik. Vissa tar beslut i pedagogiska ärenden medan andra inte alls befattar sig med dessa frågor.

Den lokala styrelsen är den enda form av samrådsfunktion i skolan som ger föräldrarna en maktposition, vilket kan få vissa positiva effekter. De beslut som tas får betydelse för skolarbetet vilket får till följd att föräldrarnas ställning blir starkare. De professionella, elever och föräldrar kan i samverkan skapa en gemensam utgångspunkt för den pedagogiska verksamheten.²⁷

²⁴ Slutbetänkande av skolkommittén (1997). *Skolfrågor – Om skola i en ny tid*. Utbildningsdepartementet sid. 6.

²⁵ Ibid. Sid. 127.

²⁶ Colnerud, m.fl. (2001). *Lokala styrelser med föräldramajoritet...* Centrum för kommunstrategiska studier Liu sid.46.

²⁷ Zetterholm Ankarstrand, Ingrid (2002). *Föräldramakt på riktigt eller på låtsas*. Linköpings universitet. sid.22.

Skolkommittén menar att lokal styrelser med föräldramajoritet skall kunna besluta i alla frågor som har betydelse för skolan. Så som t.ex.:

- Pedagogisk inriktning
- Personalrekrytering
- Åtgärder mot mobbing
- Fördelning av timmar för ämnen
- Språkval
- Skoldagens början och slut

Undantaget är myndighetsutövning och frågor som rör enskilda elever eller anställd. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som fastställer styrelsens formella arbetsuppgifter. Även om föräldrastyrelsen inte har befogenheter att besluta i alla ärenden, saknas sällan möjligheten att få ha inflytande över beslutsprocessen. Detta är nog så viktigt, då inflytande i praktiken kan vara lika framgångsrikt som maktutövning.²⁸

En styrelse kännetecknas av representativitet, d.v.s. företräder samtliga föräldrars åsikter och synpunkter på skolans verksamhet och organisation. Med hänvisning till Pettersson (a.a.) skulle de lokala styrelsernas ledamöter ta både ett individuellt och ett kollektivt ansvar, vilket ligger i linje med förordningens förarbeten. Pettersson beskriver demokrati som en kontinuerlig process och menar vidare att demokrati innebär att leva tillsammans i olikhet; en tolkning som äger tillämpning på den heterogena föräldragruppen.²⁹ Det är i sammanhanget viktigt att komma ihåg att i skolans styrelse kan bara ett fåtal föräldrar engageras aktivt. ”De föräldrarna bör ses som representanter för hela föräldragruppen och de måste utveckla goda kontakter med övriga föräldrar för att kunna fullgöra uppdraget.”³⁰ Ett idealiskt läge vore att samtliga ”kunder” vore representerade i styrelsen, för att undvika att några få ur ”elitskiktet” styr.

Vad som nu pågår är en omsvängning till ett konsumentperspektiv, med primärt en öppning för de starkare konsumenterna/föräldrarna att skapa en skola för sina egna barn. Givet är att denna utveckling har betydelse för den framtida, offentliga skolan.³¹

²⁸ Zetterholm Ankarstrand, Ingrid (2002). *Föräldramakt på riktigt eller på låtsas*. Linköpings universitet. sid.45.

²⁹ Ibid. sid.35.

³⁰ Slutbetänkande av skolkommittén (1997). *Skolfrågor–Om skola i en ny tid*. Utbildningsdepartementet sid. 125.

³¹ Englund, Tomas (1995). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. HLS Förlag. sid. 33.

METOD

Under denna rubrik beskriver jag på vilket sätt jag gått till väga för att göra min undersökning. Jag redovisar även vilken svarsfrekvens jag fått på enkäten. Dessutom beskriver jag skolan som undersökningen är gjord vid och hur de jobbar med föräldranärvaro i skolan.

Val av metod

Jag skulle kunna använda kvalitativa intervjuer med ett antal elever, men väljer en bredare kvantitativ undersökning. Fördelen med detta är att jag får ett större urval av elever och elevkategorier. Risken med kvalitativa djupintervjuer är att ett fåtal kommer till tals och då oftast de som brukar prata. Samtidigt som det finns en risk med att låta respondenterna själva tolka en enkät. Jag citerar Alan Bryman³²:

Enkäter och strukturerade intervjuer är i flera avseenden likartade som forskningsinstrument inom samhällsforskningen. Den uppenbara skillnaden mellan dem är att det för enkätens del oftast inte finns någon intervjuare närvarande som ställer frågorna, utan respondenterna måste själva läsa och besvara frågorna. Förutom denna närmast självklara men viktiga skillnad är metoderna anmärkningsvärt lika. Men i och med att det inte finns någon intervjuare som formulerar frågorna vid en enkät, måste instrumentet vara speciellt lätt att förstå och framför allt vara lätt att besvara.

Jag har utifrån syftet med arbetet konstruerat en enkät (se bilaga 3) som ställdes till ca 300 elever i en skola med ca 600 elever. Ett alternativ hade varit att välja ut vissa klasser vid ett antal skolor. Detta föll på att jag samarbetar med skolstyrelsen på den förstnämnda skolan. Samtidigt som jag vill studera skillnader inom en skola. Årskurs 3, 5, 7 och 9 svarar på enkäten. Då jag personligen har barn i andra årskullar väljer jag att inte skicka enkäten till dessa klasser. Jag har vinnlagt mig om att göra en så pass lättförståelig enkät att risken för missuppfattningar är minimal. Risken med enkäter är att det ger begränsningar i frågetekniken då endast enkla helt självförklarande frågor kan ställas. Jag valde alternativet med att ha ja och nej-frågor för att göra det enklare för eleverna. Alternativet hade varit en graderbar skala. Alternativet med ja och nej är också det enklaste att redovisa i tabellform. För att inte trötta ut eleverna med för många frågor bestämde jag mig för att ha ca 20 frågor på ett A4 blad.

³² Bryman, Allan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber ekonomi. sid. 145.

Till min hjälp med utformningen av enkäten gjorde jag en provundersökning med mina egna barn. Efter denna test konstruerade jag och skickar med ett följebrev till klassläraren där läraren får möjligheten att läsa frågorna inför klassen. (Bilaga 4). Jag konstaterar där att det är en fördel om undersökningen görs i klassrummet för att minska på bortfallet och för att så gott det går vara säker på att det är den svarandes åsikter som redovisas på enkäten. Jag förutsätter att den som svarar kan både läsa och skriva.

Svarsfrekvens

Med en svarsfrekvens på ca 75 % är det ett statistiskt säkert material med ca 180 svar.

”Mangione³³ (1995, s. 60-61) har kategoriserat svarsprocenten när det gäller andelen besvarade enkäter på följande sätt”:

Över 85 procent	utmärkt
- 70 – 85 procent	bra
- 60 – 70 procent	acceptabelt
- 50 – 60 procent	knappt godkänt
Under 50 procent	oacceptabelt

Svarsfrekvensen från min undersökning redovisas enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Antal elever i olika årskurser som fått och svarat på enkäten.

Årskurs	Antal pojkar	Antal flickor	Alla	Antal svar	Bortfall	Svarsfrekvens
3	19	20	39	33	6	84,6 %
5	23	29	52	52	0	100 %
7	50	32	82	75	7	91 %
9	44	44	88	77	11	87,5 %
Summa:	136	125	261	237	24	91 %

Med en svarsfrekvens på 91 % får det anses vara ett utmärkt resultat för denna metod.

³³ Bryman, Allan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber ekonomi. sid. 148.

Om skolan

Skolan i denna undersökning är en F – 9 (förskola till och med år 9) skola med ca 650 elever. Den är en av två skolor i ett medelstort samhälle 2 mil från en större ort i mellersta Sverige. Den har sedan år 1997 en styrelse med föräldramajoritet. I styrelsen ingår förutom rektor fyra ordinarie skolpersonal, sex föräldrarepresentanter och åtta suppleanter. Eleverna är inte representerade i styrelsen. Som underliggande organisation finns alla klasser representerade med klassombud (ca 50 personer). Skolan verkar för att så många klasser som möjligt har familjegrupper i klasserna. Under senaste året har styrelsen med en särskild aktivitet uppmuntrat föräldrar att besöka skolan under ordnade former. Varje klass vid skolan har haft var sin vecka att fylla upp med föräldrar som inte bara deltagit vid den egna klassens lektioner utan också närvarat vid raster, luncher och övrig skolverksamhet. Detta ”försök” har visat sig utfalla till mångas belåtenhet och denna undersökning är ett led i utvärderingen av denna verksamhet.

Kapitel 3

RESULTAT**Resultatsammanställning**

Tabell 2: Sammanställning över alla som svarat ja på frågorna. I tabellen anges hur stor procent av samtliga svar i årskurserna som svarat ja.

Fråga	År 3	År 5	År 7	År 9	År 3 - 9	Vet ej.
1. Vi har familjegrupper i vår klass:	97	100	52	5	54	0
2. Min mamma har hälsat på i klassen i år:	70	52	36	22	40	0
3. Min pappa har hälsat på i klassen i år:	39	29	28	16	26	1
4. Det är bra att föräldrar är med i klassrummet och i skolan:	97	87	65	43	67	5
5. Det är OK att just mina föräldrar kommer till skolan:	94	67	52	57	63	2
6. Det är bra att föräldrar hjälper till med undervisningen:	97	83	48	42	60	3
7. Det är OK att mina föräldrar hjälper till i min klass:	97	79	56	42	62	3
8. Det är pinsamt/skämmigt att ha sina egna föräldrar i skolan:	24	58	79	56	59	3
9. Föräldrar får vara med och bestämma om skolan:	79	65	49	47	56	11
10. Jag får vara med och bestämma om skolan:	61	52	36	39	44	11
11. Det är bra att föräldrar bestämmer om skolan:	85	65	48	43	55	12
12. Det är bra att mina föräldrar pratar med rektor:	82	77	61	62	68	4
13. Det är bra att mina föräldrar pratar med klasslärare:	100	94	89	95	94	1
14. Det är bra att mina föräldrar pratar med lärare:	88	94	81	82	85	3
15. Det är bra att mina föräldrar pratar med kurator:	85	65	44	48	56	5
16. Det är bra att mina föräldrar pratar med skolsköterskan:	76	60	57	52	59	6
17. Det är bra att mina föräldrar pratar med skolstyrelsen:	79	69	57	60	64	8
18. Det är bra att mina föräldrar pratar med andra föräldrar:	94	85	79	74	81	3
19. Jag tycker det är bra med utvecklingssamtal:	100	88	80	77	84	3

Slutsatser och kommentarer

- Hälften av eleverna uppger att man har familjegrupper i klassen. I år 3 och 5 är det i stort sett alla som uppger att de har familjegrupper.
- De yngre (3 och 5) elevernas mammor har varit oftare i skolan (59 %) – de äldre elevernas mammor mer sällan (ca 30 %).
- Färre pappor hälsar på i skolan (30 %). Skillnaden mellan årskurserna är inte så stor. Ca var fjärde pappa har varit i skolan i år.
- 60 - 67 % av alla elever anser att det är bra/OK att föräldrar kommer till skolan, respektive hjälper till i klassen. Trenden är att de yngre eleverna ser mer positivt på besöken.
- Det är pinsamt när föräldrarna kommer till skolan. Mest pinsamt är det för elever i årskurs 7 (79 %) – minst pinsamt i årskurs 3 (24 %).
- 11 % vet inte om föräldrar får vara med och bestämma i skolan. Ju yngre eleverna är ju mer tycker de att föräldrarna får vara med och bestämma.
- 11 % vet inte om de får vara med och bestämma i skolan. Det förefaller som om eleverna får bestämma mindre ju äldre de blir.
- 12 % vet inte om det är bra att föräldrar bestämmer om skolan. En tydlig trend är att ju äldre eleverna blir desto mindre positivt är det att föräldrarna bestämmer.
- Det är för elever i år 3, 5 och 7 bra att föräldrar kommer till skolan – mindre bra att de bestämmer.
- 94 % av eleverna tycker att det är bra att föräldrar talar med klasslärare och lärare.
- Drygt hälften av eleverna tycker det är bra att föräldrarna pratar med kurator och skol-sköterskan.
- 81 % av eleverna tycker det är bra att föräldrar pratar med andra föräldrar.
- Ju äldre eleverna blir desto mindre uppskattas utvecklingssamtalen. Men de är trots detta mycket uppskattade. (77 % i år 9 tycker det är bra med utvecklingssamtal)

Attityder till utvecklingssamtal

I enkäten fick eleverna tillfälle att fritt utveckla och motivera sin inställning till utvecklingssamtal. I nedanstående sammanställning har jag kategoriserat deras attityder, i kategorier. Eleverna kan ha angivet fler svar på frågan.

Tabell 3: Attityder till utvecklingssamtal fördelat på eleverna i olika årskurser. (%)

Kategori/inställning	År 3	År 5	År 7	År 9	Samtliga
1. Hur det går i skolan med fokus på resultat betyg.	30	43	50	57	49
2. Samtal om skolsituationen i stort.	30	18	19	10	17
3. Elevens uppfattning om skolan.	30	22	4	1	10
4. Mötet elev – lärare – förälder. Komma till tals.	10	10	6	14	10
5. Svårt att prata, negativa känslor kring utvecklingssamtalet (pinsamt)	0	7	12	15	11
6. Vet ej.	0	0	9	3	3

Kommentarer

- I samtliga år förutom år 3 finns en tydlig fokus på bedömning, resultat och betyg. Det blir tydligare ju äldre eleverna blir.
- I år 3 är det enligt eleverna samtal om skolsituationen som helhet och elevens uppfattning om skolan som är vanligast.
- De negativa känslorna inför utvecklingssamtalet ökar med åldern.

Vad gör föräldrarna i skolan?

Ytterligare en öppen fråga finns i enkäten. Elevernas svar har summerats i sex kategorier. Elevernas svar kan falla in i flera kategorier.

Tabell 4. Elevers uppfattning om vad föräldrar gör när de besöker skolan.

Kategori	År 3	År 5	År 7	År 9	Samtliga
1. Dom ser vad vi gör eller har utvecklingssamtal.	30	17	54	52	42
2. De hjälper till. "Är extralärare."	49	62	20	15	31
3. De är ute på rast och i korridorerna. Håller ordning.	16	11	4	9	9
4. Umgås/pratar med lärarna.	0	4	6	13	8
5. Läger sig i och skämmer ut sig.	0	2	4	9	4
6. Vet ej.	5	4	12	2	6

Kommentarer

Vi skulle kunna tolka svaren som att föräldrarna har flera roller i skolan.

- Föräldrarna som kontrollant/spanare. (42 %)
- Föräldrarna som extralärare. (31 %)
- Föräldrarna som ordningsvakter. (9 %)
- Föräldrarna som ambulerande snackare. (8 %)
- Föräldrarna som inkräktare. (4 %)

Kapitel 4

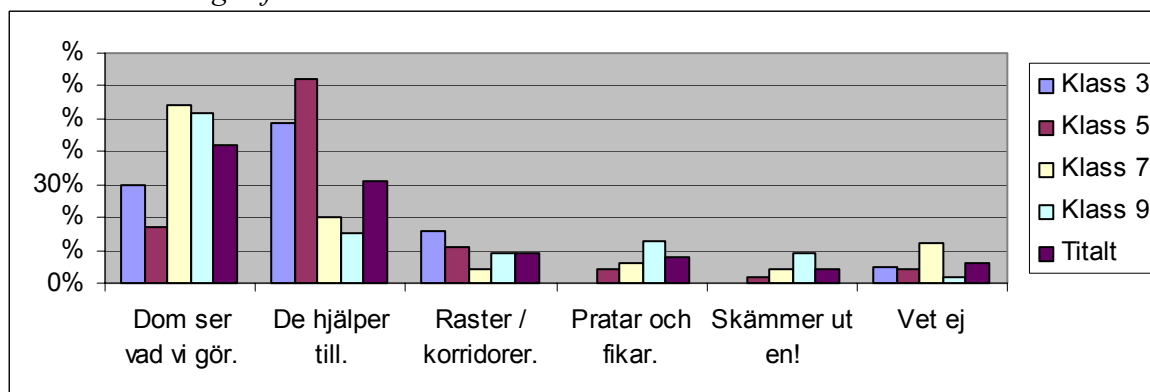
DISKUSSION

I det här kapitlet ska jag besvara mina frågeställningar och diskutera mina slutsatser. Jag kommer att lyfta fram vissa resultat och presentera dem i en mer överskådlig form.

Föräldrar har olika roller i skolan

I den undersökta skolan finns en särskilt utarbetad plan för föräldramedverkan. Denna särskilda "aktivitet" har säkerligen påverkat elevsvaren. Planen i fråga behandlar t.ex. föräldranärvaro på raster i korridorer och utomhus. När vi jämför de olika klasserna ser vi hur de mindre eleverna (3 och 5) mer ser till hur föräldrarna hjälper till och är närvarande på raster och som en del skrev "de förhindrar bråk". I de lägre årskurserna är föräldern en extralärare som även fungerar som ordningsvakt. År 7 och 9 är inte alls lika benägna att hålla med om att föräldrar hjälper till men även en kommentar som "dom är med" kan ju innehålla en viss form av delaktighet. I detta fall har jag valt att lägga den kommentaren bland "dom ser vad vi gör". I de högre årskurserna är föräldern lite av kontrollant/spanare som ibland hjälper till. Lite spännande att konstatera att föräldrar hjälper till mest i år 5 (extralärare) och att det sjunker drastiskt till år 7. Är det så att inte föräldrakunskaperna räcker till längre? Och i så fall, är det så? Eller är det endast elevernas uppfattning. Ingen elev har nämnt att föräldrarna är på klassmöte i skolan, vilket fortfarande jämte utvecklingssamtal torde vara det tillfälle då de flesta föräldrar är i skolan. Endast två har påpekat att de är på utvecklingssamtal. Dessa båda föräldraaktiviteter upplever inte elever som att föräldrarna är i skolan!

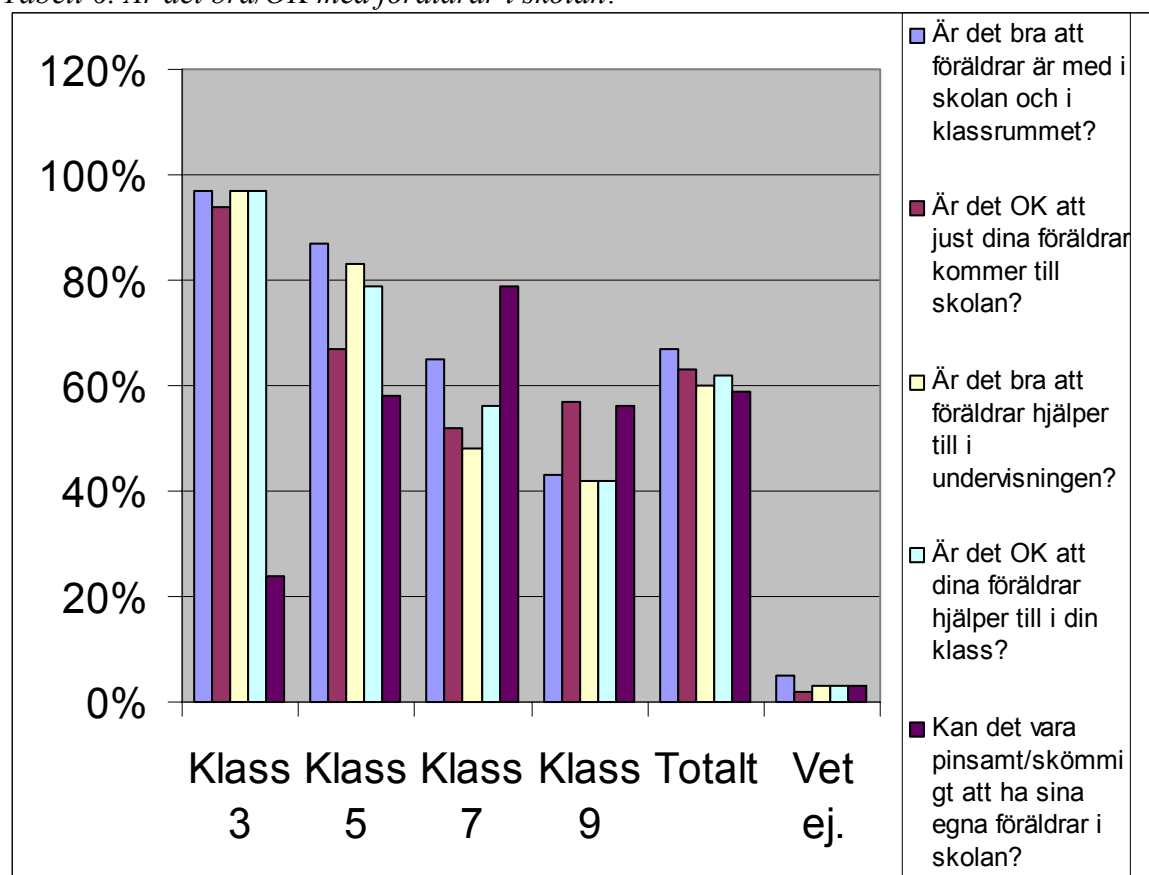
Tabell 5. Vad gör föräldrarna i skolan?

Bra med föräldrar i skolan?

Föregående diagram kan ställas i relation till frågan: "Är det bra att föräldrar hjälper till i undervisningen?"

Där förtroendet till föräldrar som deltar i undervisningen sjunker med åldern på eleverna. Samtidigt som det är skämmigt med egna föräldrar får de starkt stöd av de flesta elevgrupper. Sjuorna tappar lite förtroende om de egna föräldrarnas närvaro samtidigt som niorna tar igen lite av föräldranärvarons pinsamhet och ogillande bland många sjuor. Nära 60 % av niorna tycker att det är OK att de egna föräldrarna kommer till skolan och de tycker samtidigt att det inte är lika skämmigt längre. (Lägre än femmornas!) Ändock har jag ingen förklaring till varför det enligt stigande ålder inte är bra att föräldrar är med i klassrummet. Har det möjligtvis att göra med vad jag tidigare var inne på att föräldrakunskaperna inte räcker till för att göra ett aktivt klassrumsbesök? Många nior beskriver det som negativt att föräldrarna ”får sitta i ett hörn och ha tråkigt” under lektionspassen. Jag är benägen att hålla med³⁴ påståendet om att ”föräldrarna kan känna sig främmande i skolmiljön”. Föräldrarna är ju faktiskt lite av inkräktare på elevers och lärares territorium. Med en tidig och kontinuerlig (redan från dagistiden?) föräldradebut som extraperson i klassrummet skulle både lärare, elev och förälder känna sig hemtama med situationen. Vi måste ta tillvara på elevernas svar att det är bra att föräldrarna är med i skolan och i klassrummet.

Tabell 6. Är det bra/OK med föräldrar i skolan?

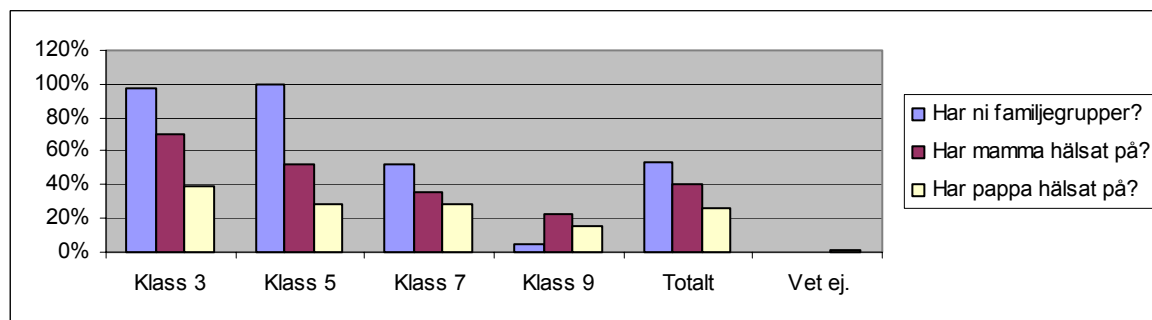

³⁴ Zetterholm Ankarstrand, Ingrid (2002). *Föräldramakt på riktigt eller på låtsas*. Linköpings universitet. sid. 56.

Mammor oftare i skolan än pappor

Vem av föräldrarna är det som kommer till skolan? När enkäten delades ut till eleverna hade två sjundeklasser ännu inte haft besöksaktiviteten med föräldrar. Dessa två kommer att ”lyfta” klass 7 från 27 % mammor och 21 % pappor till ca 49 % mammor och 41 % pappor och totalt 44 % mammor och 30 % pappor. (Om de får samma besöksfrekvens som de övriga sjuorna.) Nästan var tredje pappa har då varit i skolan under detta år! Detta lyft tack vare en väl förankrad handlingsplan för föräldranärvaro i skolan. Enligt vedertagna uppgifter skall det under föregående år ha varit få pappor på besök i skolan. Noterbart är att pappornas andel av besöken ökar med stigande ålder på eleverna. Jag kunde inte se att det var någon skillnad på besöksfrekvensen med de som har familjegrupper och de utan.

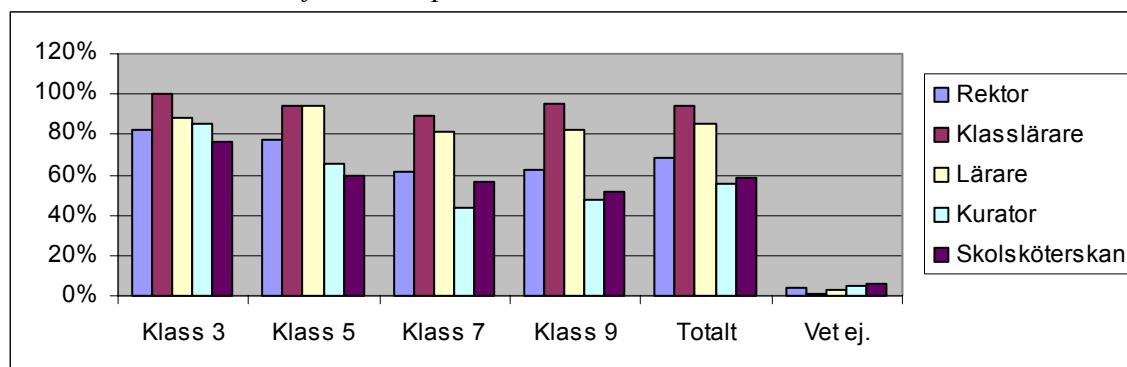
Tabell 7. Mammor och pappor i skolan.

Eleverna uppskattar kontakt

Enligt eleverna är det bra att föräldrarna pratar med rektorer på skolan. Åtminstone för merparten av eleverna. När det handlar om lärare så närmar vi oss de hundra procenten för ett klartecken från eleverna. Pratar vi om kurator/skolsköterska är svarsfrekvensen sund med tanke på deras förhållande till eleverna. Här bör i många fall samråd med eleven göras innan kontakt tas av föräldern.

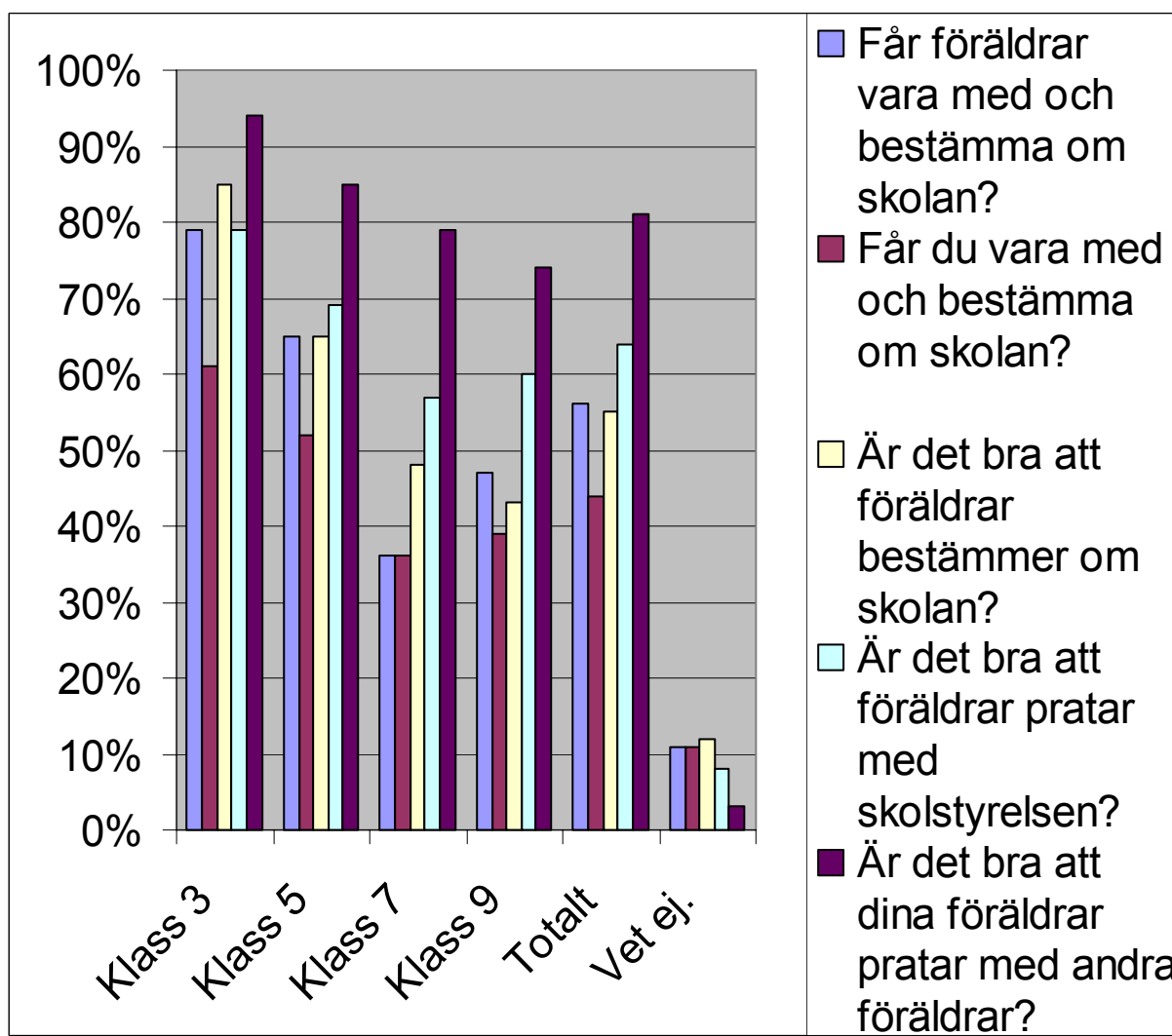
Tabell 8. Det är bra att föräldrar pratar med?

Föräldrar som bestämmer

Under vilka omständigheter tycker eleverna att föräldrar får vara med och påverka skolan? Ett av de mest signifikanta svaren på enkäten belv frågan om det är bra att föräldrar pratar med andra föräldrar. Ur ett elevperspektiv är det bra att föräldrar pratar med varandra! Spridningen över ålder blev här heller inte så stor med 74% för niorna och 94% för treorna. För att stärka detta, hämtar jag ett citat ur *Växa tillsammans*: ”Får dessa vuxna chansen att komma samman, utbyta erfarenheter och synpunkter, samt eventuellt komma överens om gemensamma riktlinjer i vissa frågor, så bidrar också det till att socialt kapital skapas”.³⁵ På det hela taget kan jag konstatera att de lägre klasserna har större förtroende för föräldrarna än vad sjuor och nior har. Tilltron till att föräldrar (och elever) får vara med och bestämma är som lägst bland sjuor och nior. Återigen har niorna lite större tro om att både föräldrar och elever får vara med och bestämma. Däremot är de mer tveksamma till om det är bra!

Tabell 9. Vem bestämmer/pratar med vem?

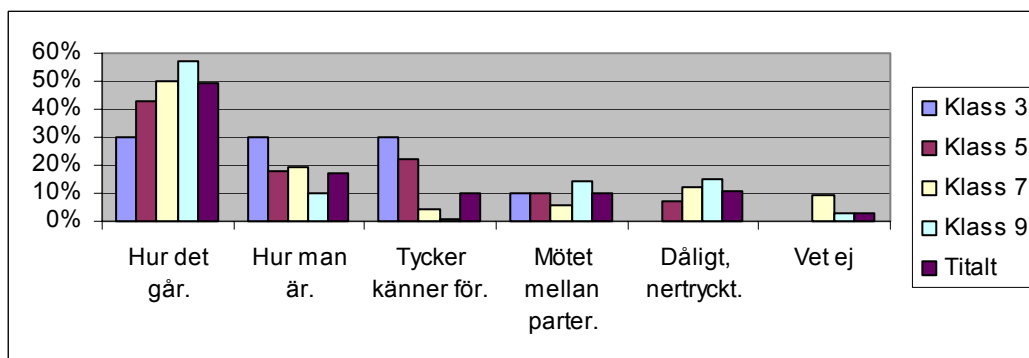
³⁵ Lund, Nilsson, Blomqvist, Ingelman (1996). *Växa tillsammans*. Liber Utbildning AB. Sid. 15.

Huruvida eleverna bedömer att de själva får vara med och bestämma är tudelat. De lägre årskurserna anser sig ha mer att säga till om än de högre. I slutbetänkandet från skolkommittén betonar de ”vikten av en öppen och fungerande dialog mellan lärare och elever.”³⁶

Utvecklingssamtal

Varför tycker elever det är så bra med utvecklingssamtal? Enligt denna undersökning förskjuts under skoltidens gång utvecklingssamtalet från att vara ett möte där eleverna berättar tillsammans med läraren hur det är i skolan. Till att vara mer av ett möte för ”hur man ligger till”. 100 respektive 88 % av årskurs 3 och 5 har svarat att de tycker utvecklingssamtal är bra. Motsvarande siffra för 7 och 9 är 80 respektive 77 %. Intressant att se hur några (10 %) pratar om mötet mellan elev – förälder – lärare. Där framför allt niorna betonar vikten av att få träffas mellan fyra (eller sex) ögon. De framhåller också nyttan med att få veta ”hur man ligger till” och betyget nämns av flera. Några pratar om utvecklingssamtalet som det enda tillfället att få veta ”hur man ligger till”.

Tabell 10. Därför tycker jag så om utvecklingssamtal.

I en undersökning från 1974 av vad som diskuterades under de enskilda samtalen (som då just hade introducerats) utföll enligt:³⁷

1. Barnens resultat i skolämnena	88 %
2. Barnens uppförande	81 %
3. Barnens Kamratkontakter	67 %
4. Problem i klassen	44 %
5. Barnens uppförande hemma	39 %
6. Barnets fritidssysselsättningar och intressen	34 %
7. Lärarens sätt att undervisa och handha klassen	28 %
8. Problem i familjen	9 %
9. Annat	2 %

³⁶ Slutbetänkande av skolkommittén (1997). *Skolfrågor – Om skola i en ny tid*. Utbildningsdepartementet. sid. 104

³⁷ Kärrby G. och Flising L. (1983). *Föräldrarna och skolan*. Liber Utbildningsförlag. Sid. 66.

SLUTSATS

- **Föräldern som kontrollant/spanare**

Elevernas uppfattning om föräldrarnas engagemang i skolan och skolarbetet är att de yngre eleverna ser att föräldrar hjälper till med både undervisning och ”ordning”. De äldre eleverna konstaterar att de ser vad vi gör och konstaterar samtidigt att det är både bra och pinsamt att ha föräldrar i skolan. Om vi tolkar svaren på ”vad föräldrar gör när de är i skolan”, skulle vi kunna lägga samman de förutom ”extralärare” till svaret ”dom ser vad vi gör”. Detta betyder att de flesta föräldrar i skolan är kontrollanter eller spanare. I år 9 är det 83 % som är kontrollanter/spanare, motsvarande siffra för år 5 är 34 %! Finns det möjligheter att låta fler föräldrar bli delaktiga i skolans verksamhet?

- **Föräldern som extralärare**

De yngre eleverna är mer ohämmat positiva till att deras egna föräldrar finns i skolan och hjälper till. Att det är ens egna föräldrar som hjälper till i skolan anses vara helt OK för de flesta. Vi får dock inte glömma att det i sammanhanget är 1 av 3 elever som är kritiska till föräldraengagemanget. Hur får vi dessa att bli positiva till föräldrarnas närvaro i skolan?

- **Lärare – förälder – elev**

Eleverna beskriver samarbetet lärare – förälder – elev som gott med tanke på elevernas totala förtroenhet med klasslärare/lärare som samtalspartner till föräldrarna. Utvecklingssamtal är en ”informationskanal” som elever över alla ålderskategorier gillar. De yngre för att visa upp sig och de äldre för att få ett möte mellan alla parter. Flera nior nämner utvecklingssamtalet som den enda kanalen ”för att få veta hur det går”. Några saknar samtalet mellan lärare och elev! Även här får vi inte glömma att 10 % är negativa till utvecklingssamtal i denna form. De anser dem vara t.ex. kränkande, nertryckande och ”ett samtal för att få höra ännu mera klagomål om mig”.(En 5:a.)

- **Föräldrasamverkan**

Mer än hälften av eleverna (55 %) anser att det är bra och att föräldrar får vara med och bestämma om skolan. Endast drygt 40 % menar att eleverna får vara med och bestämma. Att föräldrar engagerar sig i skolan tillsammans med andra föräldrar är ur ett elevperspektiv bra enligt denna undersökning. Både att föräldrar pratar med skolstyrelsen och med andra föräldrar är helt OK enligt eleverna. (64 respektive 81 %! tycker så!)

Förslag på fortsatt forskning

Relevant forskning i detta ärende kunde vara att se på ett genusperspektiv samt att jämföra med en skola utan styrelse med föräldramajoritet. Sett ur denna enskilda skolas förutsättningar vore det av intresse att utforska föräldrarnas och lärarnas synpunkter på föräldranärvaro i skolan. Kan vi hos lärarna hitta samma förtroende för eleverna som eleverna har för lärarna angående kontakten med föräldrarna? Det är 1 av 3 elever som är kritiska till föräldraengagemanget i skolan, hur är det med föräldrarna? Vad tycker lärarna om att föräldrar kommer till skolan och är ”extralärare”?

Elevkommentarer

(Om utvecklingssamtal)

- Då får föräldrarna reda på om man är duktig i skolan. Tjej 7:an.
- Så att man ser att utvecklingen för en själv går framåt. Tjej 7:an
- Därför då får lärarna reda på vad man gjort. Kille 7:an,
- Bra att prata om skolan med lärare och förälder. Kille 7:an.
- Därför då kan man ändra på saker. Tjej 3:an.
- För att man får bara en massa skit då. Allt är dåligt! Kille 9:an
- Man får veta saker man inte visste och hur det går i skolan. Kille 9:an.
- Dom bara berättar massa negativt och dom trycker ner en. Tjej 9:an.
- För då får dom veta hur det går för mig i skolan. Tjej 3:an.
- Dom får reda på hur man är i skolan och för att ta reda på hur duktigt man jobbat. Kille 5:an.
- För att föräldrarna får vara med och bestämma! Kille 3:an.

REFERENSER

Andersson, Bengt (2002). *Föräldrar som skolans förtrogna*. Stockholm Förlagshuset Gothia AB

Bryman, Allan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö Liber ekonomi

Colnerud, m.fl. (2001). *Lokala styrelser med föräldramajoritet...* Linköping Centrum för kommunstrategiska studier Liu

Englund, Tomas (1995). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. Stockholm HLS Förlag.

Goldinger, Barbro (1979). *Familjegrupper i skolan* W &W

Kärrby, G. och Flising, L. (1983). *Föräldrarna och skolan*. Stockholm Liber Utbildningsför-
lag

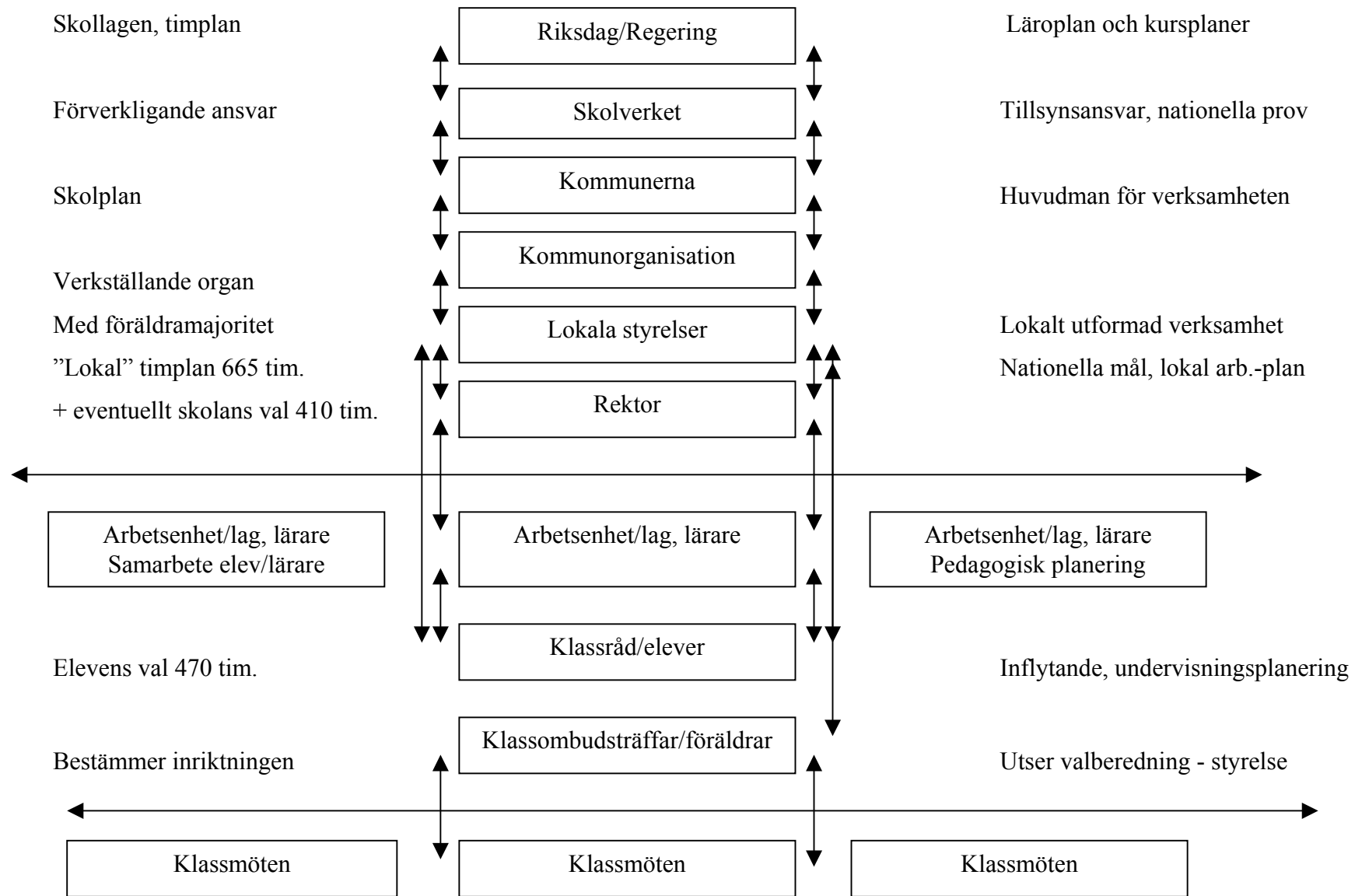
Lpo 94 (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, o.s.v.* Stockholm Skolverket och CE Fritzes

Lund, Nilsson, Blomqvist, Ingelman (1996). *Växa tillsammans*. Stockholm Liber Utbildning AB

Slutbetänkande av skolkommittén (1997). *Skolfrågor – Om skola i en ny tid*. Stockholm Utbildningsdepartementet

Zetterholm Ankarstrand, Ingrid (2002). *Föräldramakt på riktigt eller på låtsas*. Linköping Linköpings universitet

Skolans styrning (fritt tolkat från: Växa tillsammans. 1996 sid. 41)

Bilaga 2 Skolstyrelser med föräldramajoritet vid sju olika skolor³⁸

Antal styrelsemedlemmar					Elever /Personal			Antal /år			Samråd	Positivt/Negativt
Förälder	Rektor	Pers.	Elev	Suplea.	St.	F.-9?	St.	Möten	Tid	Timmar		
3	1	1	2 adj	2+1	45	F – 6	6	8	EM	2,5	5 föräldrar i samråd. Flertal beredningsgr.	+Skapar vikänsla +Möjlighet för framtiden.
3	1	1	-	2+1	55	F – 6	6,5	8	EM	2,0	Klassombud i möte med styr. 4 ggr / år	-Vi & dom känsla mellan styrelsen och övriga.
3	1	1	-	2+1	60	F – 6	7	8	Kv.	2,5	Föräldrar + personal som beredning 1/mån	+Handlings planer Föräldrar kommer gärna. Fördjupat arbete.
3	1	1	-	2+1	45	F – 6	5	8	Kv.	2,5	Osynligt kontrakt! Mellan pers. & övriga	-Lite ”yvig” ibland. Föräldrarna som kontaktpersoner mot kommun! (Väljare)
4	1	2	2 adj	-	420	F – 6	60	8	FM	2,5	Ekonomi, miljö, tek- nik, pedagogik.	Skilda arbetsområde + en hjälp i skolan! -Vems åsikter representerar man?
6	1	3	2 adj	6+3	150	F – 5	15	6	-	2,0	Föräldramöte <u>innan</u> styrelsemöte.	+Positiv anda! Svårt hitta struktur.
5	1	3	2 adj	9	150	F – 6	14	8	Kv.	2,0	Utskott tills. med Hem o skola	+Infokanal skola - föräldrar. Stöd för lärare. –Endast perifera frågor!

³⁸ ³⁸ Colnerud, m.fl.(2001). *Lokala styrelser med föräldramajoritet - inflytande på riktigt eller på låtsas*. Centrum för kommunstrategiska studier. Linköpings universitet. sid.23

Elevenkät om föräldrar i skolan.

I samarbete med skolans styrelse gör jag, Lennart Adolfsson denna elevundersökning som en del i ett större arbete (c-uppsats vid universitetet). I uppsatsen kommer skolan att vara helt anonym och du svarar helt anonymt och frivilligt på frågorna. Försök svara så som bara du tycker. Om du inte kan svara på en fråga lämnar du den obesvarad. Med förälder avses även annan vårdnadshavare till eleven. Tack på förhand för din medverkan. Resultatet redovisas till hösten.

Jag som svarar? Är: Tjej Kille Går i klass: _____

1. Har ni familjegrupper i er klass? Ja Nej
2. Har din mamma hälsat på i din klass i år? Ja Nej
3. Har din pappa hälsat på i din klass i år? Ja Nej
4. Är det bra att föräldrar är med i skolan och i klassrummet? Ja Nej
5. Är det OK att just dina föräldrar kommer till skolan? Ja Nej
6. Är det bra att föräldrar hjälper till i undervisningen? Ja Nej
7. Är det OK att dina föräldrar hjälper till i din klass? Ja Nej
8. Kan det vara pinsamt/skämmigt att ha sina egna föräldrar i skolan? Ja Nej
9. Får föräldrar vara med och bestämma om skolan? Ja Nej
10. Får du vara med och bestämma om skolan? Ja Nej
11. Är det bra att föräldrar bestämmer om skolan? Ja Nej
12. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Rektor? Ja Nej
13. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Klasslärare? Ja Nej
14. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Lärare? Ja Nej
15. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Kurator? Ja Nej
16. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Skolsköterskan? Ja Nej
17. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Skolstyrelsen? Ja Nej
18. Är det bra att dina föräldrar pratar med: Annan förälder? Ja Nej
19. Tycker du det är bra med utvecklingssamtal? Ja Nej
20. Varför? _____

21. Vad gör föräldrar när dom är i skolan? _____

Bästa klasslärare i klass 3, 5, 7 och 9!

Lennart Adolfsson gör i samarbete med skolans lokala styrelse en utvärdering om elevers syn på bl.a. föräldrar i skolan. Vi vore tacksamma om ni under veckan kunde avsätta tid till att låta eleverna göra denna undersökning på skoltid, alternativt att eleverna tar hem den och lämnar i retur. Ni får gärna läsa texten för eleverna och om behov finns även frågorna så att alla kan svara samtidigt. T.ex. fråga 1 kan vara svår att förstå för vissa! Ni får inte styra elevsvaren på något sätt. När eleverna är färdiga med enkäten samlas de in med baksidan upp! Vi vill ha svaren vecka 20, senast fredag den 16/5. (Lägg dem i Lokala styrelsens fack utanför rektorsexpeditionen). Resultatet av undersökningen redovisas vid lämpligt tillfälle under ”höstupptakten”.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Lennart Adolfsson

Anders Hagman, ordf. lokala styrelsen